

Nr 9.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål; given Stockholms slott den 23 december 1931.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

GUSTAF.

N. Gärde.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål, vilket lagrum senast ändrats genom lagen den 28 juni 1918 (nr 476), skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Var som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopas såsom vittne och inställer sig vid domstol, äger att, så framt vittnet äskar ersättning för inställelsen och domaren finner sådan böra utgå, av allmänna medel njuta ersättning till vittnets uppehälle, vilken ersättning må för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, beräknas till högst fem kronor eller, där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt, till högst åtta kronor. Vittnet må dessutom, därest dess hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder, av allmänna medel erhålla ersättning för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet.

Enahanda rätt — — — — — upplysningsvis höras.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1931.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, anför:

»I 1 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål, sådant detta lagrum lyder enligt lag den 28 juni 1918, stadgas, att den, som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopas såsom vittne och inställer sig vid domstol, äger att, såframt vittnet äskar ersättning för inställelsen och domaren finner sådan böra utgå, av allmänna medel njuta ersättning till vittnets uppehälle, vilken ersättning må för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, beräknas till högst fem kronor eller, där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt, till högst åtta kronor. Vittnet må dessutom, därest dess hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder, av allmänna medel erhålla ersättning med skjutspenningar för en häst fram och åter eller, där järnvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del därav begagnas, avgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Enahanda rätt till ersättning tillkommer den, som i mål av nämnda beskaffenhet blivit enligt domstols förordnande inkallad såsom vittne eller ock av åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats för att upplysningsvis höras. Enligt 4 § skall domstolen i slutliga utslaget pröva, huruvida den kostnad, som av allmänna medel enligt ifrågavarande lag utgått, skall till statsverket återgäldas; åklagaren må ej därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blivit utan skäl anställt.

Dessa stadganden hava genom sedermera utfärdade författningar erhållit utsträckt tillämplighetsområde. Jämlikt 15 kap. 9 § giftermålsbalken, 6 § lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd, 9 § lagen samma dag om adoption, 25 § lagen samma dag om barn utom äktenskap, 19 § lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap och 12 kap. 23 § lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap skola nämligen bestämmelserna i 1886 års lag i tillämpliga delar gälla beträffande ersättning av allmänna medel åt den, som enligt rättens förordnande inkallats såsom vittne eller för att upplysningsvis höras i äktenskapsmål, mål

om äktenskaplig börd, om adoption samt om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet beträffande barn utom äktenskap, mål, som avses i 8, 9 och 11 §§ lagen om barn i äktenskap samt mål och ärenden angående förmynderskap, i sistnämnda fall jämväl då inkallandet skett på begäran av överförmyndaren. Samma grunder i fråga om rätt till ersättning tillämpas vidare jämlikt lag den 4 juni 1913 i mål, som avses i gällande lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbezeichnung, beträffande den, som blivit av tullfiskalen åberopad eller enligt generaltullstyrelsens eller Kungl. Maj:ts förordnande inkallad såsom vittne, jämlikt lag den 30 juni 1913 i mål, som avses i lagen om behandling av alkoholister, i fråga om den, som vid förhör inför domstol blivit av polismyndighet åberopad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras eller ock efter förordnande av Konungens befallningshavande blivit för sådant ändamål inkallad¹, samt jämlikt lagar den 14 juni 1918 och den 27 juni 1924 i mål, som avses i 75 § lagen om fattigvården och i 26 § lagen om samhällets barnavård, beträffande den, som efter förordnande av Konungens befallningshavande inkallats för att inför domstol höras såsom vittne eller upplysningsvis; i dessa fall skall emellertid kostnaden alltid stanna å statsverket. Ytterligare föreskrives i 40 § sinnessjuklagen den 19 september 1929, att i fråga om ersättning till den, som enligt 5 kap. nämnda lag inkallats till förhör, skall gälla vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat; även i detta fall skall dock ersättningen stanna å statsverket. Jämlikt 14 § lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång gäller slutligen, att vittnesersättning, som enligt denna lag skall gäldas av allmänna medel, utgår efter enahanda grunder och i samma ordning, som stadgas angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Avgivande av vittnesmål vid domstol har för den, som därtill kallats, av ålder ansetts såsom en medborgerlig plikt, vars fullgörande kunnat utkrävas genom lagliga tvångsmedel. Det allmänna stadgandet härom återfinnes i 17 kap. 5 § rättegångsbalken av 1734 års lag. I samma lagrum föreskrives vidare, att den, som påkallat vittne, skall betala dess resekostnad och tåring efter dess värdighet. Denna bestämmelse har ansetts tillämplig allenast då vittnet inkallats av enskild part. I de fall åter, då i brottmål vittnes hörande påkallats av åklagare, ansågs ursprungligen någon skyldighet icke åvila det allmänna att ersätta vittnet för dess inställelse. Genom kungörelse den 20 november 1845 förklarades emellertid, med tillämpning av nyssnämnda stadgande, att den, som allmän åklagare å tjänstens vägnar åberopat till vittne i grövre brottmål, under vissa förutsättningar vore berättigad att av allmänna medel undfå ersättning för resekostnad och uppehälle. Efter hand har sedermera denna regel utsträckts att gälla i fråga om brottmål i allmänhet på sätt jag i det föregående anført.

Avgörande för frågan angående rätt till ersättning för vittnen i brottmål har städse varit den synpunkten, att vittnespliktens fullgörande icke bör förbindas med uppoffringar, som i synnerhet för de mindre bemedlade skulle kännas allt-

¹ Motsvarande bestämmelser återfinnas i 23 § alkoholistlagen den 12 juni 1931, som träder i kraft den 1 juli 1932.

för betungande. Ersättningen har sålunda ansetts böra om möjligt lämpas efter vittnets verkliga kostnader för inställelsen. I anslutning härtill hava ock bestämmelserna om den vittnen tillkommande traktamentsersättningen vid olika tillfällen undergått jämkning för att bringas i bättre överensstämmelse med de efter hand stegrade levnadsomkostnaderna. Vad beträffar resekostnadsersättningen hava bestämmelserna härom, vilka avsetts skola hänföra sig till kostnaderna för resans företagande med anlitan av tillgängliga färdssätt, sedan tillkomsten av 1886 års lag bibehållits vid sitt ursprungliga innehåll. Framställningar om ändring av lagen härutinnan hava endast haft till syfte att tillförsäkra vittne rätt till resekostnadsersättning jämväl då resans längd ej uppgått till fem kilometer.

Jag skall i detta sammanhang icke ingå på frågan om vittnes rätt till traktaments- och resekostnadsersättning i allmänhet. Däremot synas mig bestämmelserna om vittnes rätt till reseersättning böra jämkas med hänsyn till de olika färdssätt, som numera stå till buds. I nämnda bestämmelser upptagas sålunda icke, såsom i allmänna resereglementet, färd med taxeaomobil eller omnibus. Det kan icke vara rimligt, att i fall, då sådant färdssätt kommit till användning, ersättning ändå skall utgå efter den mången gång avsevärt högre taxa, som hästskjuts betingar. Till följd av denna föråldrade bestämmelse åsamkas statsverket onödiga kostnader, och fall finnas, då dessa merutgifter stigit till betydande belopp. Detta förhållande har ock uppmärksamrats av riksdagens revisorer i deras den 15 december 1931 avgivna berättelse, vilken i vederbörliga delar denna dag överlämnats till justitiedepartementet.

Med gällande uppfattning om vittnespliktens fullgörande torde stå i god överensstämmelse, att resekostnadsersättning till vittnen i brottmål bestämmes enligt allmänna resereglementet. I detta stadgas nu såsom allmän regel, att resekostnads- och traktamentsersättning skall utgå med hänsyn tagen till den väg och det färdssätt, som för resan verkligen använts, därvid ersättning dock icke må tillgodonjutas med sammanlagt högre belopp än som skulle hava utgått, därest förrättningsmannen begagnat sig av den väg och det färdssätt, som med avseende å resans ändamål samt för åstadkommande av minsta sammanlagda rese- och traktamentskostnad eller eljest varit lämpligast. Jag finner mig sålunda böra tillstyrka, att de vid resor i statens ärenden i allmänhet gällande bestämmelserna om resekostnadsersättning göras tillämpliga jämväl vid förevarande resor av vittnen i brottmål, därvid med hänsyn till ersättningens ändamål dess belopp icke torde böra överstiga vad som utgår till förrättningsman enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet.

I detta sammanhang må nämnas, att i 5 § förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän m. m. bestämmelser om resekostnadsersättning finnas upptagna, vilka äro i viss mån likartade med de i 1886 års lag förekommande. Jämväl dessa bestämmelser hava varit föremål för statsrevisorernas uppmärksamhet. I anledning härav vill jag erinra, att 1928 års lönekommitté i ett den 11 juli 1931 avgivet betänkande framlagt utkast till ny författning, avsedd att ersätta

1878 års förordning. Kommitténs förslag, som står i visst samband med frågan om lönereglering för landsfiskaler, torde i sinom tid komma att underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt de av mig förut åberopade grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag av den lydelse, bilaga¹ till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 22 december 1931.

Närvarande:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 december 1931, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av tillförordnade ledamoten för lagärenden i justitiedepartementet, hovrättsassessorn Carl Romberg.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 december 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, RUNDQVIST.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, anmäler lagrådets den 22 december 1931 avgivna yttrande över det den 18 december 1931 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas 1932 års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till nästkommande års riksdag skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.